

Irena Fudali

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

**Programy edukacyjne realizowane
dla bezpieczeństwa lokalnego w wybranych krajach:
Niemcy – Holandia – Rumunia – Dania – Polska**

**Educational programmes related to the security implemented
in selected countries: Germany – Netherlands – Romania
– Denmark – Poland**

Słowa kluczowe:

bezpieczeństwo społeczne, zagrożenia społeczne, programy edukacyjne,
policja

Key words:

social security, social threats, educational programmes, police

Abstract

Social and educational aspects of the security issues focus on the analysis of the activities and the implementation of the educational programmes related to the security /Germany – Netherlands – Romania – Denmark – Poland/. The success of the prevention programmes requires the cooperation of the society and its local government with the police. The stimulation of local governments and local socialites in order to implement educational programmes, or the programmes of the crime prevention must be coordinated with the activities of all social actors.

W naukach społecznych stan bezpieczeństwa wiąże się z zaspokojeniem normalnych potrzeb takich jak: istnienie, przetrwanie tożsamości, niezależność, pewność, perspektywy rozwoju i możliwość realizacji potrzeb fi-

zycznych i duchowych. Bezpieczeństwo jest potrzebą człowieka¹. Potrzeba bezpieczeństwa wydaje się współcześnie jednym z podstawowych modyfikatorów ludzkiego działania. Poczucie bezpieczeństwa definiujemy negatywnie, to znaczy poprzez wskazanie na brak zagrożeń².

Każde społeczeństwo jest przede wszystkim pewnym porządkiem objawiającym się w postaci zbioru reguł i instytucji wyznaczających ramy życia społecznego. Istnienie tego porządku pozwala nam ujmować społeczeństwo jako system. Lecz społeczeństwo to również zbiór owych jednostek wyposażonych w określone potrzeby, posiadających swe własne widzenie rzeczywistości społecznej i usiłujących zrealizować w niej swe własne cele, a tym samym, wpływających na jej kształt³.

Analizując dynamikę danego społeczeństwa u podstaw postępowania badawczego leży konieczność poszukiwania nowych pojęć. Pojęć, z jednej strony, na tyle konkretnych, by oddawały specyfikę jednostkowych dążeń, z drugiej zaś strony, na tyle ogólnych, by można było przy ich pomocy opisać relacje łączące poziom własności systemowych z poziomem indywidualnych działań. Pojęciem tym jest bezpieczeństwo⁴.

Z językowego punktu widzenia bezpieczeństwo to stan, dający poczucie pewności, spokoju, braku zagrożenia fizycznego. Termin bezpieczeństwo wywodzi się z łacińskiego pojęcia „sine cura – securitas”. To naczelna, pierwotna i egzystencjalna wartość każdego człowieka i grup społecznych, warunkująca ich przeżycie i rozwój.

W wielu publikowanych opracowaniach bezpieczeństwo określa się jako: „stan i poczucie pewności, wolności od zagrożeń”⁵.

Słowniki języka polskiego definiują bezpieczeństwo jako „stan nie zagrożenia, spokoju, pewności”⁶ oraz „stan psychiczny lub prawny, w którym jednostka ma poczucie pewności, oparte w drugiej osobie lub w sprawie działającym systemie prawnym; przeciwieństwo zagrożenia”⁷.

Wspólną cechą większości definicji bezpieczeństwa jest według J. Stańczaka określenie go mianem procesu: „bezpieczeństwo jest nie tyle określonym stanem rzeczy, ile ciągłym procesem społecznym, w ramach

¹ K. A. Wojtaszczyk, *Bezpieczeństwo Polski w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej*, Warszawa 2002, s. 9.

² M. Marody, *Spółeczeństwo polskie u progu zmiany systemowej*, Londyn 1991, s. 7.

³ Tamże, s. 7.

⁴ Tamże, s. 7.

⁵ R. Zięba, *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, *Sprawy Międzynarodowe*, 1989, z. 10, s. 50.

⁶ *Słownik języka polskiego*, T. 1, Warszawa 1978, s. 147.

⁷ *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996, s. 51.

którego podmioty działające starają się doskonalić mechanizmy zapewniające im poczucie bezpieczeństwa”⁸.

Poczucie bezpieczeństwa zajmuje szczególną rangę w życiu każdego człowieka, rodziny, społeczności lokalnej, a także całych narodów, ponieważ chodzi o tak podstawowe wartości, jak życie, zdrowie, rozwój jednostki i kultur narodowych.

Zagrożenie indywidualne budzi niepokój i determinuje inne negatywne zachowania człowieka. Do zagrożeń występujących w społeczności lokalnej można zaliczyć katastrofy w powietrzu, na lądzie i na wodzie, katalizmy przyrodnicze, brak sprawiedliwości, pokoju, ładu i porządku publicznego, stany traumatyczne, mobbing, agresję, gwałt, zerwanie więzi z najbliższymi, ucieczki z domu, utratę podstaw egzystencji, brak pomocy, opieki, oparcia i solidarności, patologiczne zachowania itp.

Zjawiska te uniemożliwiają prawidłowy rozwój wspólnot lokalnych. Dlatego rola Policji jest nie do przecenienia w kształtowaniu poczucia bezpieczeństwa w społeczności lokalnej⁹.

Zagwarantowanie poczucia bezpieczeństwa jest działalnością permanentną, gdyż dbanie o harmonię rozwoju oraz stosowanie działalności edukacyjnej i prewencyjnej odbywa się nieustannie. Należy stosować funkcje pomocowe i opiekuńcze oraz podejmować przedsięwzięcia, programy na rzecz sprawiedliwości społecznej, zwracać uwagę na wsparcie, więzi społeczne, dialog środowiskowy i tworzenie koalicji na rzecz bezpieczeństwa. Są to zadania szczególnie ważne, gdyż poczucie bezpieczeństwa nie jest wartością stałą, lecz należy o nią zabiegać. Uspołeczniać to inaczej uczyć aktywności społecznej, która służyłaby i była przydatna wszystkim obywatelom, dostosowanym do życia społecznego, czyli jest to pomaganie w stawianiu się w coraz większym stopniu przydatnym społecznie.

Uspołecznianie Policji to otwarta postawa policjantów prewencji, służb kryminalnych i wspomagających (szczególnie dzielnicowych, dyżurnych jednostek Policji, służb patrolowo-interwencyjnych, specjalistów ds. nieletnich i patologii społecznej, wszystkich pracowników wydziałów prewencji w kontaktach z poszczególnym obywatelem i ze społecznością lokalną w tworzeniu partnerstwa dla bezpieczeństwa.

Wynika stąd, że to sama Policja musi dokonać wewnętrznej reformy, uspołeczniając swoje działania skierowane zarówno ku jednostce, jak i społeczności lokalnej na rzecz kształtowania poczucia bezpieczeństwa. Taki

⁸ J. Stańczak, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 18.

⁹ M. Stefański, *Uspołecznienie Policji, jako proces kształtowania poczucia bezpieczeństwa w środowisku lokalnym*, Szczytno 2007, s. 60.

sposób rozumienia idei funkcjonowania Policji bezpośrednio przyczynia się do demokratyzacji życia społecznego. Zaangażowanie obywateli w egzystencjalne sprawy swoje i otoczenia (środowiska lokalnego) jest bezpośrednio związane z poczuciem bezpieczeństwa¹⁰.

Państwo powinno dawać gwarancję bezpieczeństwa społecznego, wpływając na pomyślność egzystencji wszystkich obywateli, podmiotów administracji rządowej i instytucji pozarządowych, ponieważ dopiero bezpieczeństwo społeczne może zagwarantować homeostazę i przyjazne relacje interpersonalne, poczucie wartości i zadowolenia egzystencjalnego z realizacji swoich celów i planów¹¹.

A zatem uspołecznienie i dbanie o bezpieczeństwo mieszkańców odnosi się do skutecznych, działań ze społeczeństwem i społecznościami lokalnymi¹². Działaniami zapobiegawczymi wykonywanymi przez policję są: ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami, ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym. Ustawa zobowiązuje policję do współdziałania w celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego z samorządami i organizacjami społecznymi oraz organami państwowymi, ponieważ budowa koalicji na rzecz bezpieczeństwa wymaga włączenia do współpracy różnych partnerów. Podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo jest bardzo dużo, nie sposób zapomnieć o członkach społeczności lokalnej. Należy pamiętać jednak, że każdy ponosi odpowiedzialność za zapewnienie sobie bezpieczeństwa¹³.

Jednym z podstawowych kryteriów służących identyfikacji potencjalnych partnerów policji zdolnych do współuczestniczenia w rozwiązywaniu problemów bezpieczeństwa, jest reguła właściwości rzeczowej odnoszącej się do zidentyfikowanych przyczyn istniejących zagrożeń. Realizowane przez policję procesy rozwiązywania lokalnych problemów mieszkańców, prowadzą do wniosku, iż to cechy fizyczne miejsca są czynnikiem generującym problem bezpieczeństwa. W praktyce oznacza to, że w celu zapobiegania przestępczości należy dążyć do zmian architektonicznych, budowlanych

¹⁰ M. Stefański, *Uspołecznienie Policji*, wyd. cyt., s. 62.

¹¹ S. Kawula, *Kwestie socjalne w społeczeństwie zdolnym do przetrwania i rozwoju*, w: *Pedagogika społeczna, dokonania, aktualności, perspektywy*, red. S. Kawula, Toruń 2003, s. 628.

¹² Por: M. Stefański, *Rola dzielnicowego w procesie kształtowania poczucia bezpieczeństwa w środowisku lokalnym*, w: *Samorząd a policja: kształtowanie bezpieczeństwa lokalnego: praca zbiorowa*, red. A. Szymaniak, Poznań 2007, s. 149-150.

¹³ Tamże, s. 48-49.

oraz planistycznych. Możliwość takich działań leży w kompetencji podmiotów niezależnych od policji, które często nie uświadamiają sobie swej roli w kształtowaniu bezpieczeństwa publicznego.

Uczestnictwo policji w procesie tworzenia architektonicznych rozwiązań prewencyjnych może polegać na:

1. Świadczeniu usług z zakresu specjalistycznej konsultacji opartej na wiedzy dotyczącej sposobu działania sprawców (metody przestępcze, nowe techniki działania) oraz analiza projektów nowo tworzonych inwestycji, planów zagospodarowania przestrzennego i programów przebudowy; współpracę w powyższym zakresie należy podejmować z planistami, właściwymi rzeczowo organami administracji rządowej i samorządowej, architektami, a także profesjonalistami zajmującymi się przebudową, lokalizacją, oświetleniem, kształtowaniem dostępu i informowaniem;
2. Stworzeniu procedur i ich realizacji pozwalających na identyfikowanie, na podstawie własnych danych statystycznych i źródeł nieoficjalnych, miejsc zagrożonych, które mogą zostać wyeliminowane w oparciu o koncepcję „zapobieganie przestępczości poprzez projektowanie środowiska” (CPTED);
3. Stworzeniu systemu pozwalającego na wykorzystanie powyższych informacji przez różne instytucje uczestniczące w procesie zapobiegania przestępczości opartym na tworzeniu bezpiecznej przestrzeni fizycznej;
4. Nieustannym analizowaniu popełnianych przestępstw pod kątem ich eliminowania lub redukcji za pomocą CPTED, np.: wandalizmu, włamań, przestępstw z użyciem przemocy oraz kradzieży samochodów;
5. Tworzeniu procedur i praktyki mierzenia efektów działań zapobiegawczych poprzez analizę trendów przestępczych oraz poznawanie opinii publicznej, włączając w to poczucie zagrożenia¹⁴.

Taki kierunek działań policji powinien stać się jednym z podstawowych narzędzi wykorzystywanych do zapobiegania przestępczości i zapewnienia bezpieczeństwa społeczności lokalnych, ponieważ wprowadzenie w życie strategii zapobiegania przestępczości przez kształtowanie przestrzeni jest w stanie zapewnić mieszkańcom odpowiedni poziom bezpieczeństwa¹⁵.

¹⁴ Por: K. Łojek, *Procesy kształtowania środowiska zurbanizowanego a możliwości zapobiegania przestępczości*, Policja, Nr 4 (2006), s. 136.

¹⁵ Por: K. Łojek, *Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie bezpiecznej przestrzeni cz. 1*, Przegląd Policyjny, Nr 3 (2004), oraz K. Łojek, *Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie bezpiecznej przestrzeni cz. 2*, Przegląd Policyjny, Nr 3 (2004), s. 132.

Edukacja dla bezpieczeństwa to określony system dydaktyczno-wychowawczej działalności rodziny, szkoły, wojska, środków masowego przekazu, organizacji społecznych i stowarzyszeń służącej upowszechnieniu idei, wartości, wiedzy i umiejętności bezpośrednio istotnych dla zachowania zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa państwa¹⁶.

Edukacja dla bezpieczeństwa stała się źródłem niemal wszystkich inicjatyw związanych z zapobieganiem przestępczości. Na przykład dzielnicowi w zakresie swoich obowiązków mają utrzymywanie bezpośredniego kontaktu ze wszystkimi szkołami znajdującymi się w rejonie służbowym oraz wychowanie dzieci i młodzieży pod kątem poczucia bezpieczeństwa osobistego i bezpieczeństwa w środowisku lokalnym poprzez wskazanie na zachowania, które mogą sprzyjać podnoszeniu jakości życia społecznego¹⁷.

Element wychowawczy jest niezbędny w kształtowaniu postaw i poprawnych kompetencji w interakcjach społecznych. W tym rozumieniu możemy niewątpliwie mówić o pedagogice prewencji lub o pedagogice zapobiegania przestępczości, która polega na edukacji i wychowaniu dla poczucia bezpieczeństwa, tzn. kreuje swoistą koncepcję eliminowania zjawisk i okoliczności stwarzających warunki do popełniania wykroczeń i przestępstw, przestrzega przed niebezpieczeństwami i informuje o nich oraz przygotowuje do zachowań, które optymalnie zwiększają poczucie bezpieczeństwa. Metoda pracy kształtowania poczucia bezpieczeństwa tkwi w podmiotach administracji państwowej i w instytucjach pozarządowych¹⁸.

Jednym z priorytetów funkcjonowania społeczności lokalnej jest kwestia kształtowania poczucia bezpieczeństwa. Wspólne cele z tym związane doprowadzają do integracji wysiłków społeczności lokalnej także z Policją. Uspołeczniające formy funkcjonowania Policji otwierają się na oczekiwania obywateli, wyzwalaając w nich chęć szukania partnerskich relacji z policjantami oraz pobudzając do działań w służbie społeczeństwu¹⁹.

Oprócz rodziny i szkoły również Policja odgrywa znaczącą rolę w poprawie funkcjonowania edukacji w społeczności lokalnej. Wychowawczo-profilaktyczne oddziaływanie dzielnicowych w szkołach podczas prelekcji dotyczących bezpiecznych zachowań dzieci i młodzieży jest edukacją środowiskową. Programy edukacyjne wpisane w plan zajęć dydaktycznych dzieci i młodzieży realizowane przez Policję umożliwiają wzajemne pozna-

¹⁶ J. Kunikowski, *Słownik terminów wiedzy i edukacji do bezpieczeństwa*, Siedlce 2005, s. 11.

¹⁷ Tamże, s. 22.

¹⁸ Tamże, s. 22.

¹⁹ Tamże, s. 36.

nie, zdobycie podstawowej wiedzy prawno-policyjnej i zapoznanie się z praktycznymi umiejętnościami zawodowymi. Wzajemne relacje burzą utrwalone stereotypy dotyczące funkcjonowania Policji²⁰.

W treści edukacji środowiskowej mieści się także pedagogika prewencji. Dzielnicy w ramach swoich obowiązków służbowych utrzymują permanentny kontakt ze szkołami, edukując pod względem bezpiecznych zachowań i w zakresie wiedzy z prewencji kryminalnej, wiktymologii czy przestrzegania norm życia społecznego.

Nowa misja dzielnicowego została określona poprzez zadania, zgodnie z którymi jest on zobowiązany przede wszystkim do:

- prowadzenia rozeznania dotyczącego popełnienia przestępstw i wykroczeń oraz ich ograniczania lub eliminowania, zbierania informacji dla potrzeb procesu wykrywczego;
- umiejętnego kształtowania komunikacji interpersonalnej ze społecznością lokalną, przyczyniającej się do tworzenia partnerstwa, więzi i zaufania społecznego;
- wykazywania inicjatywy pracy na rzecz osobistego poczucia bezpieczeństwa każdego mieszkańca rejonu służbowego, zarówno w domu, jak i w miejscach publicznych;
- posiadania umiejętności bycia inicjatorem oraz moderatorem życia społecznego w rejonie służbowym, kształtowania zadowolenia społeczności lokalnej i jej poczucia bezpieczeństwa, co ma swoje odniesienie do oceny i samooceny dzielnicowego;
- efektywnej pracy w zakresie prewencji kryminalnej, budowania aktywnych programów profilaktycznych, integrowania podmiotów rządowych i pozarządowych w tworzeniu swoistej koalicji na rzecz poczucia bezpieczeństwa oraz kształtowania strategii w ramach *community policing*²¹.

W demokratycznych strukturach państwa *community policing* jest skutecznym nośnikiem bezpieczeństwa i wolności, czyli życia bez strachu. Czyni społeczeństwo bardziej przyjazne i skore do współpracy na rzecz społeczności lokalnej. Każdy policjant, a zwłaszcza dzielnicowy, powinien czuć się ambasadorem poczucia bezpieczeństwa oraz komunikacji interpersonalnej z obywatelem w ramach *community policing*²². *Community policing* to nowa filozofia i strategia sprawowania funkcji policyjnych, realizu-

²⁰ Tamże, s. 36.

²¹ M. Stefański, *Uspołecznienie Policji*, wyd. cyt., s. 76.

²² Tamże, s. 109.

jąca ideę bliskiej współpracy „sąsiedzkiego” policjanta z członkami lokalnej społeczności²³.

Samo pojęcie *community policing* nie jest łatwe do zdefiniowania, ponieważ jest ono działaniem interdyscyplinarnym, teoretycznym i praktycznym, skierowanym do poszczególnego obywatela i całej społeczności lokalnej, a poprzez nią do całego życia społecznego państwa. Obejmuje 3 sfery: funkcjonowanie policji, działanie policjantów oraz współpraca ze społecznością lokalną.

Badania kryminologiczno-socjologiczne doprowadziły do rozwoju nowej strategii *community policing*, która polega na ogólnospołecznych działaniach mających na celu prowadzenie działalności profilaktycznej i zwalczanie przestępczości oraz:

- poprawę jakości życia w społecznościach lokalnych,
- poprawę współpracy pomiędzy Policją a społeczeństwem,
- kształtowanie koalicji na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- współpracę samorządu terytorialnego, Policji i podmiotów pozarządowych, m.in. w ramach prewencji kryminalnej,
- inicjowanie aktywności obywatelskiej.

Jest to także kształtowanie „partnerstwa zrozumienia”, czyli tworzenie partnerskiej wspólnoty policjanta z obywatelem w społecznościach lokalnych, razem z samorządem terytorialnym i wszystkimi podmiotami odpowiedzialnymi z bezpieczeństwo i porządek publiczny, którym zależy na dobrej jakości życia społecznego²⁴.

Działania policji w społeczności lokalnej powinny w dużej mierze opierać się na odpowiednio zorganizowanej służbie dzielnicowego. Instytucja dzielnicowego dobrze wpisana w działania prewencyjne Policji jest dużą szansą dla wszystkich: i dla społeczeństwa, i dla samej Policji redukując czynniki kryminogenne.

Troska dzielnicowego o bezpieczeństwo mieszkańców rejonu służbowego powinna być realna i związana z pracą na rzecz większego poziomu jakości życia. Sojusznikami dzielnicowego są przedstawiciele takich zawodów, jak: kurator sądowy, pracownik socjalny, pedagog szkolny, ksiądz, liderzy społeczności lokalnej – posłowie, senatorowie, radni, ludzie biznesu, fundacje, stowarzyszenia, pielęgniarki środowiskowe oraz wszystkie inne

²³ J. Czapska, J. Wójcikiewicz, *Policja w społeczeństwie obywatelskim*, Kraków 1999, s. 129.

²⁴ Zob: J. Czapska, *Community policing w Polsce – możliwości i ograniczenia*, w: J. Czapska, J. Widacki, *Bezpieczeństwo lokalne*, Warszawa 2000, s. 140-154 oraz M. Stefański, *Uspołecznienie Policji*, wyd. cyt., s. 109.

instytucje i osoby fizyczne, którym zależy na podnoszeniu jakości życia społecznego.

Dzielnicowy to animator działań edukacyjno-prewencyjnych, źródło informacji dla służb policyjnych i dla społeczeństwa. Jego rola polega na byciu rzeczywistym gospodarzem podzielonego rejonu służbowego i tworzeniu razem ze społecznością lokalną ram bezpieczeństwa²⁵.

Wyniki badań przeprowadzonych w ostatnich latach przez Komendę Główną Policji potwierdzają, iż słabymi stronami instytucji dzielnicowego są:

- brak jakiegokolwiek procedury doboru policjantów na stanowisko dzielnicowego;
- częste zmiany kadrowe, a w konsekwencji zmiany rejonów służbowych;
- niezrozumienie idei i znaczenia programów prewencyjnych w społecznościach lokalnych;
- niewystarczająca liczba szkoleń z zakresu doskonalenia zawodowego²⁶.

Służba i rola dzielnicowego nie może sprowadzać się tylko do realizacji programów, np. „Mój rejon – mój dzielnicowy”, „Poznaj swojego dzielnicowego”, „Dzielnicowy bliżej społeczności lokalnej”, w związku z którymi dzielnicowy odbywa spotkania z mieszkańcami, bierze udział w organizowaniu festynów osiedlowych oraz dąży do zwiększania liczby pomieszczeń do przyjmowania interesantów²⁷.

Brak efektywności w służbie dzielnicowego powoduje dyskusje nad sensem instytucji dzielnicowego. Dalsze utrzymywanie status quo odnośnie do zakresu obowiązków dzielnicowego, aktualnej jego wizji i funkcjonowania, znaczenia i roli w społeczności lokalnej, może w konsekwencji doprowadzić do poważnego kryzysu tego stanowiska w polskiej Policji. Bez zmiany pracy służb patrolowo-interwencyjnych kształtowanie więzi społecznych z Policją może okazać się coraz trudniejsze. Potrzebna jest nowa koncepcja, zmiana mentalności i odwaga w podejmowaniu decyzji a także stabilizacja stanowiska dzielnicowego, który ma się wkomponowywać swoimi zadaniami w środowisko lokalne przy ścisłej współpracy z samorządem terytorialnym²⁸.

W celu uzyskania dobrych efektów służby niezbędne jest posiadanie dużego doświadczenia zawodowego. Policjant ubiegający się o zajęcie sta-

²⁵ M. Stefański, *Uspołecznienie Policji*, wyd. cyt., s. 32 i 75.

²⁶ Tamże, s. 156.

²⁷ Por.: T. Cielecki, *Koordinacja systemu przeciwdziałania patologii społecznej*, w: J. Czapska, J. Widacki, *Bezpieczeństwo lokalne*, Warszawa 2000, s. 97.

²⁸ M. Stefański, *Rola dzielnicowego*, wyd. cyt., s. 154.

nowiska dzielnicowego powinien spełniać kilka podstawowych kryteriów. Po pierwsze, powinien sam dokonać wyboru zostania dzielnicowym oraz mieć predyspozycje osobowościowe. Po drugie, preferować należy posiadanie wyższego zawodowego wykształcenia, odpowiedni staż służby oraz wiek, który pozwala na zdobycie dużego doświadczenia zawodowego i życiowego. Kryteria doboru na stanowisko dzielnicowego powinny być podobne do wymagań, jakie stawia się kandydatom na dyżurnego jednostki Policji²⁹.

J. Widacki stwierdza: jeśli dzielnicowy ma być funkcjonariuszem pierwszego kontaktu z prawdziwego zdarzenia, tak jak w wielu nowoczesnych policjach, to musi być kimś na pograniczu policjanta i pracownika socjalnego. Musi wykazywać się sporą wiedzą teoretyczną z kryminologii, socjologii, psychologii społecznej, prawa, pedagogiki i resocjalizacji. Musi mieć znaczne doświadczenie życiowe i praktykę policyjną. Musi mieć umiejętność nawiązywania kontaktów z ludźmi, umiejętność wzbudzania zaufania ludzi starszych itp. Instytucja dzielnicowego dobrze wpisana w działania prewencyjne Policji jest szansą wszystkich: i dla społeczeństwa, i dla samej Policji. Podczas służby dzielnicowy może redukować czynniki kryminogenne, wydatnie ograniczać lub eliminować powtarzające się wykroczenia i przestępstwa, udzielać informacji grupom społecznym szczególnie narażonym na stanie się ofiara, rozpoznawać środowiska przestępcze, organizować i inicjować działania prewencyjne itd³⁰.

Tymczasem współczesna przestępczość wymusza coraz częściej koordynację działań policji na obszarach całego kraju, współpraca międzynarodowa policji też staje się coraz bardziej nieodzowna. Policję o modelu zdecentralizowanym charakteryzuje silne powiązanie ze społecznościami lokalnymi i samorządami oraz silne osadzenie jej w tradycji lokalnej.

Policje scentralizowane z reguły tworzone były odgórnie, przy okazji reformy państwa i jego administracji. Są one niezależne (lub zależne w niewielkim stopniu) od władz lokalnych (zwłaszcza samorządowych) i społeczności lokalnych.

Policje zdecentralizowane na ogół lepiej współdziałają ze społecznościami lokalnymi i ich samorządami. Są przez nie postrzegane jako własne. Jednak w państwie ze zdecentralizowaną policją znacznie trudniej jest koordynować działania na terenie całego kraju, są też trudności z organizacją

²⁹ Tamże, s. 157.

³⁰ J. Widacki, *Rewiry dzielnicowych*, w: J. Czapska, J. Widacki, *Bezpieczeństwo lokalne*, Warszawa 2000, s. 157.

współpracy międzynarodowej, powstaje nawet taki praktyczny problem, jak ten, gdzie usytuować krajowe biuro INTERPOL-u.

Jednym z głównych obszarów zainteresowania zarówno badań kryminologicznych, jak i polityki kryminalnej stały się zagadnienia związane z zapobieganiem przestępczości na poziomie lokalnym³¹.

Niemcy

Policja Niemiecka, a dokładniej dolnosaksońska, charakteryzuje się tym, iż szkolenie policjantów odbywa się w Akademii Policijnej. Okres szkolenia trwa trzy lata i kończy się złożeniem egzaminu i uzyskaniem stopnia komisarza policji.

Należy dodać, że w wyniku reformy policji niemieckiej w 2007 r. w jej strukturach zlikwidowano stopnie policyjne – odpowiednik do naszego korpusu podoficerskiego i aspiranckiego. W Niemczech każdy land posiada szkołę policji, w której szkoli się policjantów na potrzeby danego regionu.

Odpowiednikiem polskiego dzielnicowego jest w Niemczech rejonowy. W naszym systemie dzielnicowy zadania łącznie z obsługą zdarzeń obsługuje sam, zaś w strukturach niemieckiej policji rozłożone jest na różne pionki.

Głównym zadaniem niemieckiego dzielnicowego jest kontakt ze społeczeństwem tj. kontakt z młodzieżą w szkołach, ośrodkach, świetlicach oraz kontakt z osobami zwłaszcza w podeszłym wieku, poprzez wysłuchanie ich i pomoc w rozwiązywaniu ich problemów. Wdrażają w życie szereg programów prewencyjnych np. zapobieganie agresji wśród młodzieży, przeciwdziałanie narkomanii itp.

Zakres tych programów jest podobny jaki wdrażany jest przez polską policję. Dzielnicowy w Niemczech jest wizytówką Policji. Jest faktycznie tak zwanym pierwszym kontaktem ze społeczeństwem. W bardzo dużej mierze kontakt ten umożliwiając mu inne rozwiązania prawne oraz fakt, iż biurokracja została w jego pracy zmniejszona do niezbędnego minimum. Dzielnicowy zobowiązany jest do bardzo częstych odwiedzin w szkołach, gdzie przeprowadza pogadanki m.in. na temat bezpieczeństwa w Ruchu Drogowym, uczy zasad Ruchu Drogowego podczas jazdy na rowerze itp. Jeżeli młody człowiek postanowi zostać w przyszłości policjantem rozpo-

³¹ H. Kury, J. Obergfell-Fuchs, *Lokalna prewencja przestępczości – doświadczenia niemieckie*, w: *Zapobieganie przestępczości w społecznościach lokalnych*, Warszawa 1999, s. 227.

czyna praktyki u dzielnicowego, który podczas wykonywania swoich zadań pokazuje mu na czy jego praca polega.

Społeczeństwo niemieckie ma bardzo duże zaufanie do tych policjantów a dzięki temu, rejonowy posiada bardzo dobre rozpoznanie oraz informacje w zakresie zwalczania przestępczości oraz zjawisk patologicznych. Do służby rejonowych są wyznaczani policjanci z bardzo dużym doświadczeniem w pracy zawodowej oraz posiadający zaufanie swoich przełożonych.

Na podstawie ustalenia, że dzieci i młodzież coraz częściej stają się zarówno sprawcami, jak i ofiarami przestępstw, postanowiono skoncentrować się na temacie „młodzież” jako głównym punkcie programu policyjnej prewencji kryminalnej.

Zapobieganie przestępczości angażujące społeczeństwo było obecne w innych realizowanych w Niemczech programach np.:

- *Prewencja kryminalna przez projektowanie środowiskowe,*
- *Przestrzeń obronna,*
- *Rozbite szyby.*

Zrealizowano **projekt streetball** skierowany przede wszystkim do policyjnej kadry kierowniczej i decydentów, ale także i do pozostałych funkcjonariuszy policji, osób spoza policji pozostających w bezpośrednim i stałym kontakcie z dziećmi i młodzieżą. W ramach turniejów streetball organizuje się m.in. imprezy (często reżyserowane przez policję), w ramach których możliwy jest swobodny kontakt pomiędzy młodzieżą a policją³².

W szczególnie „konfliktogennych” miejscach Berlina w ramach prewencji policyjnej i zapobiegania przestępczości nieletnich używa się „Centralnej Jednostki Prewencyjnej”, działającej na obszarach zagrożonych przez akty przemocy kibiców piłki nożnej. Patrole „komunikacyjne” i „kontaktowe”, składające się z młodych policjantów w cywilu, odwiedzają młodzież w ich punktach spotkań i prowadzą z nimi rozmowy prewencyjne, nie stroniąc jednakże od sięgania po środki karno-procesowe³³.

³² H. Kury, J. Oberfell-Fuchs, *Lokalna prewencja przestępczości – doświadczenia niemieckie*, w: J. Czapska, W. Krupiarz., *Zapobieganie przestępczości w społecznościach lokalnych*, Warszawa 1999, s. 233 i 237 oraz K. Sessar, *Niemieckie doświadczenia w zapobieganiu przestępczości* w: J. Czapska, J. Widacki, *Bezpieczeństwo lokalne*, Warszawa 2000, s. 15-23.

³³ Tamże, s. 237.

Holandia

W Holandii najważniejszą cechą charakteryzującą działania prewencyjne jest całościowe podejście do problematyki. Aby zrozumieć holenderskie podejście do prewencji kryminalnej, trzeba pokrótce zapoznać się z podstawowymi cechami policji jako głównego aktora prewencji kryminalnej oraz z pozycją tej organizacji w relacji do administracji państwowej, która jest głównym partnerem policji³⁴.

Policja holenderska podlega ministerstwu spraw wewnętrznych i sprawiedliwości. Resort spraw wewnętrznych zajmuje się sprawami porządku publicznego i bezpieczeństwa, natomiast resort sprawiedliwości odpowiedzialny jest za sprawy kryminalne. Jeśli chodzi o prewencję kryminalną, najważniejszy jest niewątpliwie poziom lokalny regionu. W Holandii istnieje jedna policja państwowa o zdecentralizowanej organizacji. Nie ma komendy głównej ani komendanta głównego. Istnieje 25 odrębnych korpusów regionalnych i korpus krajowy, który pełni rolę Narodowej Służby Śledztwa Kryminalnego.

Jednym z priorytetowych zadań policji w ostatnich latach jest integracja i ścisła współpraca z lokalną społecznością. Doskonałym przykładem takiej współpracy są realizowane w ramach prewencji kryminalnej projekty m.in. projekt „Seniorzy a bezpieczeństwo” skierowany na ludzi starszych i projekt „HALT” ukierunkowany na młodzież³⁵.

W ramach projektu „Seniorzy a bezpieczeństwo” w każdym z 32 posterunków policji zatrudniono specjalistycznie przeszkolonego oficera i zależnie od potrzeb, koordynatora projektu, których zadaniem jest zaspokajanie potrzeb bezpieczeństwa ludzi starszych i współpraca z reprezentującymi ich organizacjami. Oficerowie współdziałają z radami dzielnicowymi i organizacjami zrzeszającymi ludzi starszych, prowadzą przy tym szczegółową dokumentację. Projekt ten ukierunkowany jest na zwiększenie bezpieczeństwa subiektywnego u ludzi starszych poprzez zmniejszenie lęku przed przestępczością i poprzez oddziaływanie na ich percepcję własnego bezpieczeństwa. Wszystkie foldery, programy komputerowe, broszury i filmy rozpowszechniane przez policję zawierają praktyczne wskazówki dla seniorów, jak zwiększyć własne bezpieczeństwo poprzez zmniejszenie możliwości stania się ofiarą przestępstwa lub wypadku. Środki masowego przekazu za-

³⁴ A. Aronowitz, P. P. Mlicki, *Prewencja kryminalna w Holandii. Ujęcie całościowe*, w: J. Czapska, W. Krupiarz, *Zapobieganie przestępczości w społecznościach lokalnych*, Warszawa 1999, s. 383.

³⁵ Tamże, s. 284-285.

reagowały bardzo pozytywnie na projekt „Seniorzy a bezpieczeństwo” i nadały mu właściwy rozgłos w prasie i telewizji. Inne regionalne korpusy policji wyraziły duże zainteresowanie projektem. Powołano krajową grupę roboczą „Seniorzy a bezpieczeństwo”. Innym pozytywnym rezultatem jest znaczny wzrost szacunku do policji wśród ludzi starszych wiekiem. Obecnie inne regionalne korpusy policji przygotowują się do realizacji podobnych projektów na własnym terenie³⁶.

Nazwa projektu HALT pochodzi od holenderskich słów *Het ALTer-natief*, czyli alternatywa. Chodzi o alternatywny sposób postępowania z młodymi ludźmi, którzy popełniają stosunkowo drobne wykroczenia po raz pierwszy. Od 1995 roku HALT jest formalnie istniejącą procedurą mającą pełną regulację prawną. Opiera się na współpracy policji, prokuratury i lokalnego samorządu na poziomie gminy. Pracownikami Halt zostają często byli policjanci. O istnieniu alternatywnej kary dla młodocianych sprawców młodzi policjanci dowiadują się już w ramach podstawowego szkolenia w szkołach policyjnych. Jednocześnie prasa, zwłaszcza lokalna, poświęca dużo uwagi projektowi HALT, dzięki czemu jego idea jest od lat dobrze znana i akceptowana przez społeczeństwo holenderskie. Projekt HALT znalazł także spore zainteresowanie poza granicami Holandii. Na przykład w Brukseli zostało uruchomione biuro HALT na wzór holenderski, a Niemcy szykują się do pierwszego eksperymentu. Idea alternatywnej kary dla młodocianych sprawców znajduje także żywy oddźwięk w krajach Europy Środkowej. W krajach, z którymi policja holenderska współpracuje (Polska, Węgry, Czechy, Słowacja, Estonia), prowadzone są rozmowy o realizacji projektu HALT w eksperymentalnej formie³⁷.

W perspektywie wielu lat, średnio w 60% przypadków następuje poprawa zachowania sprawców, którzy przeszli przez procedurę HALT. Dla sprawców, którzy przechodzą normalną, karną procedurę wymiaru sprawiedliwości, jest to trzykrotnie mniej. W tym sensie można mówić o bardzo silnym działaniu prewencyjnym alternatywnej kary. Jednocześnie, dzięki systemowi rejestracji prowadzonemu przez krajowe biuro HALT, możliwe jest lepsze poznanie okoliczności popełniania wykroczeń przez młodocianych, sporządzenie psychologicznego profilu sprawcy i analiza socjologicznych czynników sprzyjających zachowaniom przestępczym³⁸.

³⁶ Tamże, s. 286, 288-289.

³⁷ Tamże, s. 290-291.

³⁸ Tamże, s. 293.

Rumunia

W Rumunii nastąpiło wiele zmian w sferze łamania prawa, polegających przede wszystkim na zwiększeniu częstotliwości, rangi i konsekwencji popełnianych przestępstw, jak również liczby osób, których przestępstwa dotyczą.

Obywatele Rumunii nie poddają się w walce przeciw fali przestępczości zalewającej ich kraj. Prawodawstwo w Rumunii zostało ulepszone (zgodnie z wymaganiami państwa prawa) poprzez przyjęcie najważniejszych aktów normatywnych wynikających bezpośrednio z nowoczesnej Konstytucji, jak i umów międzynarodowych i konwencji europejskich. W ten sposób na przykład przyjęte zostały nowe akty normatywne w zakresie: adopcji, ochrony środowiska, walki z korupcją, walki z kontrabandą, przemytem narkotyków i broni oraz prawa imigracyjnego. Znowelizowany został również kodeks karny. Zabronione zostały tortury, nadużywanie prawa do własnych celów – by chronione były dobra osobiste i publiczne. Dla rzeczywistej realizacji tej ochronnej funkcji prawa zostały także zreorganizowane instytucje państwowe: policja, wymiar sprawiedliwości i prokuratura. Usytuowana na pierwszym planie walki z przestępczością policja rumuńska, by sprostować wymaganiom społeczeństwa, zreformowała swoje struktury. Nowymi elementami struktur policyjnych są komórki do walki z przestępczością zorganizowaną oraz jednostki prewencji. Wydział prewencji ma za zadanie wzmacnianie poczucia bezpieczeństwa społecznego na poziomie wspólnot lokalnych, jak również stworzenie dobrych stosunków ze społeczeństwem przez szkolenie i propagowanie działań na rzecz ochrony obywateli³⁹.

Rozwój partnerskich stosunków ze społeczeństwem doprowadził do realizacji programów prewencji społecznej. Program „Policjant-człowiek, który zawsze jest obok Ciebie” zainicjowany oddolnie przez różnego rodzaju stowarzyszenia i nieformalne organizacje. „Wakacje” – program partnerski realizowany we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej, zgodnie z którymi studenci Akademii Policyjnej podczas wakacji odwiedzali obozy i kolonie i uczyli dzieci, jak nie zostać ofiarą przestępstwa lub jego współuczestnikiem⁴⁰.

W następstwie współpracy Rumunii z organami Unii Europejskiej policja rumuńska wypracowała swoje własne metody i strategię w walce

³⁹ D. Miclea, *Zapobieganie przestępczości w Rumunii*, w: J. Czapska, W. Krupiarz, *Zapobieganie przestępczości w społecznościach lokalnych*, Warszawa 1999, s. 262-263.

⁴⁰ Tamże, s. 263.

z przestępczością. Gruntowana analiza zjawiska przestępczości w Rumunii i przeprowadzona publicznie debata na ten temat doprowadziły do zaistnienia swoistego rodzaju partnerstwa społeczeństwa z władzami państwowymi i policją. Partnerstwo to dotyczy szczególnie sytuacji i praw dziecka oraz wspólnego doskonalenia prawa w zakresie polityki rodzinnej i adopcyjnej⁴¹.

Węgry⁴²

Przełomem w zapobieganiu przestępczości na Węgrzech było utworzenie Stowarzyszenia Ochrony Społecznej ds. Zapobiegania Powstawania Przestępcy lub Ofiary o charakterze obywatelskim. Celem Stowarzyszenia jest przeprowadzenie różnorodnych społeczno-pedagogicznych, uzasadnionych psychologicznie przedsięwzięć promocyjnych i reklamowych, które są w stanie zmobilizować ludność do utożsamienia się z celami zapobiegania przestępczości. Stowarzyszenie szuka możliwości zapobiegania przestępczości w sferze obywatelskiej poza organami władzy. Walka z przestępczością to część procesu samokształcenia społeczności lokalnej realizowanej poprzez programy i kampanie społeczne np.:

- *Walcz przeciwko nienawiści,*
- *Przerwana cisza (przemoc seksualna),*
- *Grupy społeczne w walce o zapobieganie używania narkotyków.*

Dania i kraje skandynawskie

Cechą charakterystyczną dla wszystkich krajów skandynawskich jest intensywny udział policji we wszystkich działaniach na rzecz bezpieczeństwa: fenomen *community Police* – policja, która jest w pobliżu.

Skandynawska koncepcja *community policing* obejmuje:

- Innowacyjne metody sprawowania *policing*,
- Nowe i precyzyjne metody współpracy ze społecznością lokalną,
- Nowe inicjatywy organizacji pozarządowych.

Jest to element systematycznego dążenia do włączania policji we wszystkie działania tego typu jako ważnego i równoprawnego partnera. Uzupełnieniem polityki kryminalnej państwa, ukierunkowanej głównie na reakcję, jest wspierana przez państwo prewencja kryminalna, określana

⁴¹ Tamże, s. 265-266.

⁴² Dr N. Katalin, *Obywatelskie zapobieganie przestępczości na Węgrzech*, w: J. Czapska, J. Widacki, *Bezpieczeństwo lokalne*, Warszawa 2000, s. 55-65.

przez odpowiednie krajowe gremia ds. prewencji kryminalnej, ich inicjatywy i wytyczne⁴³.

Dania dysponuje prawie dwudziestoletnim doświadczeniem związanym z realizacją różnych programów, których liczba wynosi kilkaset rocznie. Są to niekiedy projekty o niewielkim zasięgu, nie wykraczające poza ramy codziennej pracy określonych instytucji lub urzędów danej społeczności lokalnej. Działania realizowane w obwodzie policyjnym Odense odnoszą się do koordynacji różnorodnych metod pracy prewencyjnej w ramach systemu szkoła – rodzina – czas wolny. Inne obejmują współdziałanie wielu podmiotów w długim okresie czasu. Wiele z tych projektów służy poprawie lokalnej praktyki. Stanowią one wynik metod działania zorientowanych na rozwiązywanie problemów. Najistotniejszym wynikiem jest wdrażanie nowych metod pracy oraz lepsza współpraca na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym. W Danii oraz pozostałych krajach skandynawskich realizowane są próbné projekty programów skierowanych na mediację i rozwiązywanie konfliktów, taki rozwój wymaga ścisłej organizacji na poziomie lokalnym oraz systematycznego rozwijania w obrębie policji⁴⁴.

Francja⁴⁵

Szczególne rolę w zapobieganiu przestępczości odegrała Komunalna Rada ds. Zapobiegania Przestępczości (Voreppe), która opracowała studium nt: *Lokalna diagnoza bezpieczeństwa*.

Głównym celem programu jest zapobieganie przestępczości i patologiom społecznym, w szczególności wzmacnianie naturalnej roli wychowawczej dorosłych i zapobieganie zjawiskom patologii wśród dzieci i młodzieży np. Lokalni rzecznicy mediacji. To osoby które wyróżniają się umiejętnością dialogu, dobrą orientacją w mieście i jego rejonach oraz kompetencją społeczną mediacji.

⁴³ L. R. Jensen, *Komunalne zapobieganie przestępczości. Doświadczenia Danii i innych krajów skandynawskich*, w: *Zapobieganie przestępczości w społecznościach lokalnych*, Warszawa 1999, s. 296-297 oraz L. R. Jansen, *Koncepcja policing oraz sposoby zapobiegania przestępczości w krajach nordyckich*, w: J. Czapska, J. Widacki, *Bezpieczeństwo lokalne*, Warszawa 2000, s. 25-40.

⁴⁴ Tamże, s. 297, 299.

⁴⁵ C. Balmand, *Komunalna Rada ds. Zapobiegania Przestępczości (C.C.P.D.) w Voreppe – Francja*.

Polska

Ewidencja programów prewencyjnych obejmuje pięć obszarów tematycznych: bezpieczeństwo ogólne, bezpieczeństwo w ruchu drogowym, patologie społeczne, ofiary przestępstw oraz ochronę osób i mienia.

Akcje organizowane przez policję mają charakter krótkotrwałych działań związanych z ograniczeniem zagrożenia, zazwyczaj trwają kilka dni lub miesięcy. Akcje możemy rozumieć jako działanie podjęte w jakimś konkretnym celu. Przyjmując, że programy to przede wszystkim plany, układ zamierzonych czynności, prac czy przedsięwzięć inicjowanych na potrzeby społeczności lokalnych, to należy pamiętać, że już w fazie jego tworzenia uwzględnione muszą być etapy i towarzyszące im zasady, których bezwzględnie należy przestrzegać⁴⁶.

Do takich akcji profilaktycznych należą np.:

- Akcja „Bezpieczne Wakacje” – akcja mająca na celu wyeliminowanie niesprawnych pojazdów przewożących dzieci. Do kontroli policjanta podczas takiej akcji należy: sprawdzenie trzeźwości kierowcy, stanu technicznego pojazdu i czasu jaki poświęcają na odpoczynek podczas podróży.
- Akcja „Znicz” – coroczna akcja organizowana przez policję w okresie Wszystkich Świętych. Zaczyna się ona zwykle w przeddzień Święta Zmarłych, a kończy dzień po Zaduszkach. Polega ona na wzmożonych patrolach drogówki na drogach wylotowych i trasach koło cmentarzy, kontroli pijanych kierowców oraz na kierowaniu ruchem w okolicach cmentarzy.
- Akcja „Bezpieczna droga do szkoły” – akcja prowadzona przez policję corocznie we wrześniu. Akcja ma na celu przypomnienie dzieciom rozpoczynającym rok szkolny, zasady ruchu drogowego ze szczególnym uwzględnieniem poruszania się pieszych⁴⁷.

W Polsce dotychczas realizowano m.in. programy prewencyjne takie jak:

- *Reaguj. Powiadom. Nie toleruj,*
- *Stop przemocy w szkołach,*
- *Żyć inaczej,*
- *Stop żebractwu,*

⁴⁶ S. Dubisz, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003, s. 25.

⁴⁷ R. Głowacki, K. Łojek, A. Tyburska, A. Urban, *Poradnik dla członków komisji bezpieczeństwa i porządku*, Szczytno 2007, s. 102.

- *Świadomi, przygotowani, bezpieczni,*
- *Bezdomni.*

W ramach przeciwdziałania zjawiskom patologii społecznych policja wykonuje następujące działania profilaktyczne:

- realizowanie oraz koordynowanie realizacji zadań przez komórki organizacyjne służby prewencyjnej. Rozpoznawanie zagrożeń dla bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego w zakresie bezdomności i żebractwa, na tej podstawie koordynowanie działań komórek organizacyjnych policji, instytucji i podmiotów poza policyjnych, a przede wszystkim Ośrodków Pomocy Społecznej, Centrum Pomocy Rodzinie, Fundacji oraz organizacji pożytku publicznego;
- opracowywanie materiałów informacyjnych (ulotek, broszur, informatów) adresowanych do środowisk i osób zagrożonych przestępczością, patologiami lub demoralizacją w celu wskazania i kreowania postaw i zachowań chroniących przed tymi zagrożeniami. Jeśli chodzi o profilaktyczne czy też prewencyjne oddziaływanie policji wobec zagrożonych demoralizacją nieletnich to wyraża się ono w następujących obszarach;
- realizowanie programów i działań prewencyjnych ukierunkowanych na przeciwdziałanie i zapobieganie zagrożeniom wśród nieletnich;
- wdrażanie oraz kontynuowanie podjętych już inicjatyw zmierzających do praktycznego funkcjonowania założeń programów prewencyjnych przez szeroką współpracę z mieszkańcami oraz podmiotami poza policyjnymi;
- współpraca i koordynowanie działań z zakresu prewencji kryminalnej, patologii i nieletnich pomiędzy przedstawicielami jednostek organizacyjnych policji;
- współpraca w powyższym zakresie z organami samorządu terytorialnego oraz innymi instytucjami;
- sporządzanie okresowych analiz i ocen w zakresie prewencji kryminalnej, patologii i nieletnich oraz określanie kierunków działania;
- realizowanie oraz koordynowanie realizacji zadań przez komórki organizacyjne prewencji zwłaszcza ujawnianie nieletnich: sprawców czynów karalnych, organizatorów i przywódców grup przestępczych o charakterze kryminalnym, wykazujących przejawy demoralizacji.

Wachlarz zjawisk zaliczanych do patologii społecznej jest bardzo szeroki są to np.: alkoholizm, narkomania, dewiacyjna aktywność seksualna

i prostytutka, przemoc w rodzinie, bezdomność, korupcja, przestępczość nieletnich, przestępczość gospodarcza, terroryzm.

Policjanci praktycznie każdego szczebla organizacyjnego, jak co-rocennie, byli realizatorami lub współrealizatorami licznych działań, akcji, kampanii, programów o charakterze edukacyjnym i profilaktycznym, których odbiorcami były dzieci i młodzież, ale także ich rodzice, wychowawcy oraz dorosła część społeczeństwa. Oto niektóre z nich:

- „Pozory mylą, dowód nie” – kampania miała na celu ograniczenie skali sprzedaży napojów alkoholowych małoletnim;
- „Zachowaj Trzeźwy Umysł” – miała ona na celu promowanie konstruktywnych postaw dzieci i młodzieży, zachowań prospołecznych, jako alternatywy wobec zachowań ryzykownych i patologicznych, w tym głównie alkoholizmu, narkomanii oraz przemocy;
- Działania policyjne w okresie letnim pod kryptonimem „Chuligan”, przedsięwzięcie profilaktyczne adresowane do uczniów gimnazjów i liceów pn. „Żyj, nie ulegaj, walcz!”, akcje „Miasto wolne od alkoholu”, „Sprzedaję alkohol zgodnie z przepisami”, program „Przeciwdziałanie alkoholizmowi i narkomanii”, „Kampania Antyalkoholowa”, „Nielegalna sprzedaż”, „Alkohol a Ustawa”, kampania społeczna „No promil – no problem”; projekt „Żółta i czerwona kartka”, programy skierowane do sprzedawców lub podających napoje alkoholowe np. „Sklep”, „Majowy wieczór”, działania kontrolne „Kafejka”, kampania „Lato bez %”, „Młoda Warszawa bez %”, działania np. „Bezpieczne imprezy” oraz wiele innych przedsięwzięć o różnym charakterze realizowanych przez jednostki Policji;
- działania pod kryptonimem „Melina” realizowane przez jednostki Policji woj. podlaskiego przy udziale przedstawicieli innych instytucji, w ramach programu pt. „Stop patologiom”, polegające na kontroli miejsc zamieszkania osób, u których spożywany jest notorycznie alkohol – pod kątem ujawnienia alkoholu i papierosów nieposiadających polskich znaków skarbowych akcyzy;
- akcje pod kryptonimem „Trzeźwy Nastolatek”. Ich celem było przeciwdziałanie spożywaniu alkoholu przez osoby, które nie ukończyły 18 roku życia, zapobieganie sprzedaży alkoholu takim osobom oraz ujawnianie nieletnich popełniających czyny karalne oraz zagrożonych demoralizacją Ponadto funkcjonariusze kontrolowali placówki handlowe pod kątem zgodności sprzedaży alkoholu z wydanym zezwoleniem;

- z inicjatywy Klubu Abstynenta „Powrót” w Mikołowie – odbyły się imprezy skierowane do młodzieży propagujące życie wolne od uzależnień i wiele innych.

Głównymi partnerami Policji w ramach działań profilaktycznych w obszarze przeciwdziałania narkomanii były następujące podmioty: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, „Monar”, „Karan”, ośrodki pomocy społecznej, zespoły placówek pomocy psychologiczno-pedagogicznej, urzędy dzielnic/gmin/powiatów, sądy rodzinne, Straż Miejska, wydziały oświaty, zdrowia publicznego, komisje bezpieczeństwa, różnego rodzaju fundacje, kuratorzy sądowi, prokuratura oraz mas-media (www.policja.pl).

Policjanci aktywnie uczestniczą w kampanii zainicjowanej przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii pod hasłem „Pilnuj drinka”, pozostałe działania to np.: szkolenia pn. „Narkomania, jako zjawisko społeczne, Targi Profilaktyczne pod hasłem „Znajdź czas dla swojego dziecka”, projekt „Ulica”, „Szkolna interwencja profilaktyczna”, „Niebieska Godzina Wychowawcza”, Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” w Warszawie.

Z uwagi na skutki przemocy domowej, którymi są m.in. dysfunkcyjność rodziny, niszczenie życia uczuciowego, utrata kontaktu i zrozumienia między członkami rodziny, a także izolacja od świata zewnętrznego dzielnicowi spotykali się z ofiarami przestępstw. Bieżąco realizują czynności wynikające z procedury „Niebieskiej Karty”⁴⁸.

W ramach ograniczania skutków społecznych zjawiska przemocy w rodzinie, ale również przeciwdziałania rozwojowi jego skali w każdym województwie policjanci z jednej strony realizują wspomnianą procedurę, jednakże z drugiej są również inicjatorami, twórcami lub partnerami pro-

⁴⁸ Prowadzona była także współpraca z: Sądem Rejonowym Wydziałem III Rodzinnym i Nietletnich w Staszowie, Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Staszowie, gdzie czynny jest punkt konsultacyjny dla ofiar przestępstw i ofiar przemocy, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Staszowie, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Staszowie. W Sądzie Rejonowym w Staszowie funkcjonuje tzw. niebieski pokój. Wzorem lat ubiegłych, organizowany był „Tydzień Pomocy Ofiarom Przystępstw”. W Komendzie Powiatowej Policji w Staszowie prowadzono konsultacje dla osób pokrzywdzonych przestępstwem. Organizatorem przedsięwzięcia było Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z sądami, prokuraturami, samorządami oraz organizacjami pozarządowymi. W ramach prowadzonych dyżurów zgłaszające się osoby mogły otrzymać bezpłatną poradę w zakresie praw przysługujących ofierze przestępstwa oraz procedur związanych ze złożeniem zawiadomienia. Zainteresowanych zachęcano do skorzystania z oferowanej pomocy za pośrednictwem strony internetowej komendy.

gramów oraz działań o charakterze profilaktycznym ukierunkowanych na samo zjawisko oraz na pomoc ofiarom przemocy w rodzinie, które przybierają różnorodną formę.

Do programów tych można zaliczyć:

- Program Wspólnie przeciw patologiom – działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym również przemocy seksualnej,
- Kampania Kocham. Nie biję – współorganizowanej przez Fundację Krajowe Centrum Kompetencji „KCK”, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Policję. Przedsięwzięcie miało na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ograniczanie jej skutków, poprzez zwiększenie społecznego zaangażowania w działania ukierunkowane na profilaktykę tego zjawiska. W inicjatywę włączyli się przedstawiciele organizacji pozarządowych, mediów, świat kultury. Ponadto, jeden z elementów przedsięwzięcia stanowiło uruchomienie infolinii dla ofiar przemocy, która obsługiwana jest przez pracowników Fundacji Krajowe Centrum Kompetencji „KCK” przeszkolonych przez policjantów Biura Prewencji oraz Głównego Sztabu Komendy Głównej Policji zajmujących się przedmiotowym zagadnieniem;
- Studenckie punkty informacyjne dla ofiar przemocy w rodzinie oraz członków rodzin nieletnich zagrożonych zjawiskami patologii społecznej „Nie pozwól bić dzieci”, „Barwy Życia Bez Przemocy”.

Kolejnym krokiem zmierzającym do przeciwdziałania przestępczości i patologiom społecznym było powołanie rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem Bezpieczniej”. Celem tego programu jest kompleksowe i zdecydowane działanie w celu ograniczenia zjawisk i zachowań, które budzą powszechny sprzeciw i poczucie zagrożenia. Jest to zatem program pracy zespołowej na rzecz polepszenia jakości życia pod względem bezpieczeństwa i zwiększenia dostępu do dobra publicznego, jakim jest bezpieczeństwo. Program jest też zgodny z zaakceptowanymi przez Radę Ministrów „Załoženiami do opracowania Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015”, których jednym z priorytetów jest „Budowa zintegrowanej wspólnoty systemu bezpieczeństwa i zasad współpracy”. Rada Ministrów podjęła uchwałę [tj. 09.04.2013 r.] w sprawie przyjęcia „Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022”. W dokumencie określono funkcjonowanie i sposoby rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego w średniookresowej perspektywie. Strategia zakłada budowę zintegrowanego systemu bezpieczeństwa oparte go na sojuszniczych i bilateralnych zabezpieczeniach oraz stopniowo rozbudowywanym własnym potencjale cywilno-militarnym.

Zintegrowany system bezpieczeństwa narodowego to zespół działań gwarantujących szybkie i sprawne działanie w każdych warunkach oraz reagowanie na wszelkiego typu zagrożenia i kryzysy. Strategia jest dokumentem nowej generacji, uwzględniającym wymogi nowoczesnego systemu zarządzania krajem. Po raz pierwszy powiązano ją z polityką społeczno-gospodarczą kraju. Pozwoliło to skoncentrować się na bezpieczeństwie zewnętrznym i militarnym, z wyłączeniem z jej zakresu innych dziedzin bezpieczeństwa, takich jak: bezpieczeństwo ekonomiczne (w tym energetyczne), obywatelskie, społeczne, żywnościowe czy ekologiczne. Zagadnienia te ujęto w innych strategiach rozwoju. Przeanalizowano uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne. Pozytywnie oceniono bezpieczeństwo Polski, wskazując na dobre wykorzystanie szans wynikających z członkostwa w organizacjach międzynarodowych, takich jak: Sojusz Północnoatlantycki, Unia Europejska, Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Za cel zasadniczy Strategia uznaje wzmocnienie efektywności i spójności systemu bezpieczeństwa, który powinien być zdolny do identyfikacji i eliminacji źródeł, przejawów, skutków zagrożeń bezpieczeństwa narodowego oraz zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa. Chodzi o wzmocnienie powiązań między bezpieczeństwem narodowym a edukacją, ochroną dziedzictwa narodowego, wspieraniem zatrudnienia (przeciwdziałanie bezrobociu), ochroną środowiska⁴⁹.

Prof. dr hab. Irena Fudali, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. Kierownik Zakładu Socjologii Wydziału Zarządzania i Administracji UJK.

⁴⁹ Źródło: <http://www.mon.gov.pl/pl/arttykul/14132>